

Dr hab. Krystyna Leśniak-Moczuk, prof. UR
Instytut Nauk Socjologicznych
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Ewy Szczygielskiej pt. „Zakazane i dozwolone; przelamywanie barier. Proces emancypacji kobiety romskiej w Polsce”, 2023, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Waltera Żelaznego

Temat rozprawy dotyczy wrażliwej społecznie problematyki sytuacji współczesnych romskich kobiet w Polsce na pograniczu kultur romskiej i polskiej. Jak wynika z tytułu pracy, Autorka opracowała tę problematykę w ujęciu socjologicznym. Takie ujęcie tematu pracy wymagało uwzględnienia specyficznego charakteru kultury romskiej na tle zmieniających się uwarunkowań życia społecznego w Polsce oraz przemian zachodzących społeczeństwie ponowoczesnym wpływających na proces emancypacji kobiet.

Biorąc pod uwagę postrzeganie Romów przez otoczenie przez pryzmat stereotypów, najczęściej negatywnych, należy zaznaczyć, że w najnowszym polskim piśmiennictwie potrzebne są ukierunkowane badania naukowe zgłębiające tę tematykę.

Przedłożona przez Autorkę praca świadczy o umiejętności dokonania wyboru ważnego przedmiotu rozważań i analiz naukowych. Stanowi zarazem oryginalne opracowanie istotnego problemu badawczego. Należy więc uznać, że temat wybrany przez Panią magister Ewę Szczygielską jako przedmiot rozprawy doktorskiej jest aktualny, a także ważny z praktycznego punktu widzenia. Może on w pełni służyć jako temat rozprawy o takim charakterze.

Odnosząc się do samego tytułu rozprawy należy stwierdzić, że Autorka zatytułowała ją prawidłowo. Tytuł właściwie określa tematykę niniejszej rozprawy i odpowiednio odnosi się do zjawiska wpływu kultury romskiej na role życiowe kobiet romskich i ich sytuację w zmieniającym się społeczeństwie. Empiryczny charakter pracy, w której zostanie dokonana analiza barier w procesie emancypacji kobiety romskiej w Polsce, oznacza rozpatrywanie tego problemu z różnych stron w celu jego zrozumienia, jak też wyjaśnienie i opis, będące wynikiem takiego rozpatrywania, ale także metodę badawczą polegającą na wyodrębnieniu z danej całości jej elementów i badaniu każdego z osobna (Słownik języka Polskiego PWN <https://sjp.pwn.pl/szukaj/analiza.html>).

Uwzględniając elementy składowe tytułu recenzowanej pracy, należy stwierdzić, że jest on adekwatny do jej treści, która w całości zawiera się w tematyce określonej w tytule.

Przedłożona rozprawa doktorska to niezbyt obszerne opracowanie. Treść rozprawy liczy 194 strony. Rozprawa rozpoczyna się Spisem treści i Wstępem. Składa się z siedmiu rozdziałów. Ostatni z nich to Wnioski z badań, po których Autorka zamieściła Bibliografię, Wykaz rycin i Aneks.

Intytulacja poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów pracy jest właściwa, poza jednym wyjątkiem. Otóż wyróżniony jako odrębny tytuł „Wyniki Badań” sugeruje, że są tu zawarte wyniki autorskie badań, tymczasem jest to część składowa Bibliografii.

Zauważyć należy pewną innowacyjność poprzez zamieszczenie w niektórych podrozdziałach w pięciu rozdziałach „Opinii własnej”. Trudno jednoznacznie ocenić, co zadecydowało o tym, w jakim podrozdziale znalazła się potrzeba podania opinii własnej, a dlaczego w innych podrozdziałach nie wyodrębniono takowej opinii. Niepotrzebnie w niektórych punktach pod nazwą „Opinia własna” zamieszczano cytaty z przywołaniem przypisów źródłowych. Powinny one znaleźć się w rozdziałach pisanych w oparciu o kompilację materiału pochodzącego ze źródeł zastanych.

Pod względem ogólnej struktury podziału treści recenzowana praca nie budzi zastrzeżeń. Objętość poszczególnych rozdziałów zróżnicowana. Najkrótszy rozdział VII „Wnioski z badań” liczy 5 stron, a najdłuższy IV „Kobieta w tradycji Romskiej” – 47 stron.

We „Wstępie” do rozprawy, liczącym trzy strony, Autorka krótko wprowadziła w tematykę historii przybycia Romów do Europy w kontekście wędrówek innych ludów. Określając główny cel swojej rozprawy doktorskiej, Pani magister wskazuje na potrzebę oceny „jaskółek” zmian społecznych w aspekcie emancypacji kobiet romskich. Za przedmiot dysertacji uznano współczesną kobietę romską, która chcąc realizować swoje marzenia i plany, przełamuje tradycje krzywdzącej zależności kobiet od mężczyzn. Nie zamieszczono we „Wstępie” hipotez badawczych, ale wskazane zostało założenie badawcze, mające dowieść, że nowoczesna kobieta romska łączy w sobie wiele ról społecznych wykraczających poza romski świat, pomimo, że kultura i tradycje romskie zajmują ważne miejsce w życiu społecznym Romów. Doktorantka odnosi się we Wstępie także do technik i narzędzi badawczych wykorzystanych w autorskich badaniach empirycznych. W dalszej części „Wstępu” Doktorantka opisuje strukturę podziału treści dysertacji zawartą w dwóch modułach teoretycznym i badawczym. Zapowiada tematykę kolejnych rozdziałów pracy.

Cztery pierwsze rozdziały pracy o charakterze wprowadzającym i wyjaśniającym podłoże przedmiotu badań prowadzonych przez Doktorantkę, mają niewątpliwie kluczowe znaczenie dla podjętej tematyki romskiej mniejszości społecznych. Rozdział piąty odnosi się do strony metodologicznej badań empirycznych, natomiast w rozdziale VI dokonano analizy materiału badawczego w problematyce określonej w tytule dysertacji, by w ostatnim rozdziale z numerem siedem wyciągnąć wnioski.

W rozdziale I rozprawy zatytułowanym: „Historia Romów” (s. 8-35) Autorka zamieściła pięć podrozdziałów: 1. Pochodzenie Romów, 2. Migracje i pierwsze represje, 3.

Pojawienie się Romów w Europie, 4. Zagłada Romów, 5. Romowie w poszukiwaniu własnej tożsamości. Wykazując się bardzo dobrą znajomością literatury autorka przedstawiła historię Romów, począwszy od ich pochodzenia oraz zagłady, a także okoliczności przybycia Romów do Europy. Wskazała znaczący wpływ historycznych czynników na tożsamość Romów i obecną wielkość ich populacji.

Rozdział II zatytułowany: „Kultura Romska” zawiera trzy podrozdziały: 1. Geneza języka romani i jego specyficzne funkcje komunikacyjne 2. Tradycja i obyczajowość 3. Religijność (s. 36-72). Kultura romska została scharakteryzowana za pomocą istotnych parametrów jakimi są język, tradycje i obyczaje oraz religia.

Rozdział III noszący tytuł: „Romowie w Polsce” (s. 73-98) dzieli się na sześć podrozdziałów: 1. Wędrowki Romów po kraju 2. Status mniejszości romskiej w Polsce od chwili przybycia do współczesności 3. Polityka Polski wobec mniejszości romskiej w ujęciu historycznym 4. Zmiany instytucjonalne w Polsce wobec Romów od lat 40. XX wieku do dziś 5. Szczepy i grupy romskie w Polsce 6. Wewnętrzna struktura organizacyjna Romów w Polsce. Doktorantka poddaje tu rzetelnej i wnikliwej analizie opisane z perspektywy historycznej w kontekście społecznym losy wędrowek Romów, nie pomijając żadnego z istotnych elementów funkcjonowania Romów w Polsce od momentu ich pojawienia się do współczesności. Treści zawarte w tym rozdziale pozwalają poznać zarówno specyfikę struktur społecznych Romów, jak i uwarunkowania polityki społecznej państwa polskiego wobec tej grupy społecznej. Autorka słusznie koncentruje się na powiązaniu odpowiednich działań ze strony państwa z odrębnością kulturową ludności romskiej. Może należałoby zwrócić większą uwagę na dysonans jaki występuje w zakresie działań i środków ze strony polityki państwa w zestawieniu ze stosunkiem środowisk lokalnych do ludności romskiej.

Rozdział IV rozprawy zatytułowany: „Kobieta w tradycji romskiej” (s. 99-146), podzielony jest na dziewięć podrozdziałów: 1. Pozycja kobiet 2. Kodeks romanipen w stosunku do kobiet 3. Skalania kobiece 4. Przegląd atrybutów kobiety romskiej 5. Role społeczne kobiet romskich 6. Życie rodzinne i małżeńskie oraz macierzyństwo 7. Praca zawodowa oraz edukacja 8. Życie towarzyskie oraz spędzanie wolnego czasu 9. Moda i uroda. Jest to najobszerniejszy rozdział dysertacji, prezentujący kobiecy świat w tradycji i kulturze romskiej, zawierający wszystkie istotne kwestie usytuowania romskich kobiet w rodzinie i ukazujący ich pozycję w społeczności romskiej. Autorka słusznie dużo miejsca poświęciła wieloaspektowej problematyce znaczenia kobiety w życiu rodzinnym (małżeństwo, macierzyństwo, nauczanie i wychowanie dzieci w kulturze romskiej, prowadzenie gospodarstwa domowego, zapewnienie bytu rodzinie), zagadnieniom miejsca kobiet wyznaczanym przez przepisy prawa, religię i

obyczaj, ze szczególnym uwzględnieniem dylematów wyboru między dostosowaniem się do współczesnych uwarunkowań społecznych z zagrożeniami skutkującymi społecznym wykluczeniem ze wspólnoty rromskiej, a dochowaniem tradycji i obyczajów ze szkodą dla swobód osobistych. Zwróciła także uwagę na zakres swobód towarzyskich, stylu życia, wyglądu i stroju oraz innych atrybutów w poszczególnych etapach związanych z wiekiem płci żeńskiej. Rygory obyczajowe są stosowane wobec kobiet, które w wychowaniu kolejnych pokoleń bez obowiązkowej edukacji, stanowią źródło oralnego przekazu międzypokoleniowego kultury rromskiej. Ich zadaniem jest zatem kształtowanie zamkniętych tożsamości młodego pokolenia w celu zapobiegania dyfuzji kulturowej, w wyniku której następowałyby przejmowanie obcych, czyli w pojęciu Romów złych elementów innych kultur.

W części badawczej oprócz rozdziału metodologicznego, analizy materiału empirycznego, znajdują się wnioski z badań.

Rozdział V. „Założenia metodologiczne badań” (s. 147-155) zawiera sześć następujących podrozdziałów: 1. Inspiracje. Cel badań 2. Hipotezy badawcze 3. Problemy badawcze 4. Metody, techniki i narzędzia badawcze 5. Dobór próby i teren badań. Bariery 6. Metryczka. Rozdział metodyczny stanowi ważny element rozprawy, określający cel, postawione hipotezy i problemy badawcze, wybór narzędzi badawczych w ramach danej techniki badań, a także uwarunkowania i trudności w przeprowadzaniu autorskich badań opisanych w dysertacji.

Doktorantka uzasadniła wybór tematu rozprawy doktorskiej, do którego zainspirowały ją współczesne Romnie w Polsce wykraczające poza kanon tradycji rromskiej. Zwróciła uwagę na losy rromskich kobiet, ukazując portret nowoczesnej kobiety rromskiej poprzez podkreślenie różnorodnych zjawisk i czynników społeczno-kulturowych kształtujących jej współczesną tożsamość. Przytoczyła w tym miejscu cel badań, zasygnalizowany w nieco innym ujęciu we „Wstępie” dysertacji. Zamieniając zwyczajową kolejność, najpierw postawiła hipotezy badawcze, a potem problemy badawcze. W metodologii przyjmuje się, że z postawionych problemów badawczych, które wymagają naukowego podejścia wynikają pytania badawcze. A hipotezy badawcze, będące odpowiedzią na postawione pytania badawcze, stanowią przypuszczenia zakładanych sposobów rozwiązania zaistniałych problemów badawczych. Hipotezy wymagają weryfikacji za pomocą naukowych metod i technik badawczych przy zastosowaniu różnych narzędzi badawczych. Zwykle praktykuje się postawienie jednej lub kilku hipotez głównych i wysunięcie z nich hipotez szczegółowych możliwych do zweryfikowania jakościowego lub ilościowego.

Doktorantka niezbyt poradnie sformułowała osiem założeń, które nie są do końca zgodne z przytoczoną przez Nią definicją hipotezy badawczej. Postawione przez doktorantkę hipotezy stanowią punkt wyjścia do dalszych badań naukowych nad podjętym tematem. Nie są one jednak spójne z 14 problemami badawczymi przytoczonymi w kolejnym podrozdziale.

Doktorantka w podrozdziale zatytułowanym „Metody, techniki i narzędzia badawcze” wskazała na zastosowanie tylko jednej techniki badawczej jaką jest wywiad. Wymieniła kilka typów wywiadów, po czym napisała, że zostały one przez Nią wykorzystane w procesie badawczym. A wymieniony na przykład typ wywiadu kwestionariuszowego nie był stosowany przez doktorantkę. Dobrze byłoby w tym podrozdziale skupić się na szczegółowszym wyjaśnieniu techniki badawczej stosowanej w autorskich badaniach.

Doktorantka we „Wstępie” do dysertacji podała, że zastosowała wywiad pogłębiony. Z „Metryczki” i 24 pomocniczych pytań do wywiadu zamieszczonych w „Aneksie” wynika, że przebadane respondentki udzielały jednego typu wywiadu według pytań otwartych.

Oprócz opisanego w metodologicznym podrozdziale sposobu pozyskiwania danych wywołanych, autorka wskazała we „Wstępie”, że aby móc w sposób wyczerpujący opisać sferę kulturową Romów, niezbędne jest wykorzystanie kilku metod i technik badawczych. Dokonała zatem w tym celu analizy danych zastanych w postaci danych statystycznych, oficjalnych dokumentów władz państwowych, aktów prawnych dotyczące mniejszości romskiej oraz publikacji naukowych i publicystyki.

Należy zwrócić uwagę, że nie wykorzystwała metodycznie zawartych w pracy interesujących rycin, które mogłyby posłużyć jako materiał do techniki badawczej jaką jest wizualizacja.

Szkoda zatem, że nie zebrała w jednym miejscu opisu wszystkich metod i technik, jakie były przydatne w tej dysertacji.

We „Wstępie” wskazano, że badanie realizowano na celowo dobranej grupie badawczej. W terminologii metod socjologicznych używa się określenia „próba badawcza”. Dalej autorka pisze, że „za metodę posłużyła mi technika „kuli śnieżnej”. Nie jest to ściśle wyrażenie i zgodne do końca z terminologią metodologii socjologicznej, ponieważ najczęściej rozróżnia się terminy metoda i technika. Zatem sposób doboru próby badawczej odbywał się za pomocą metody „kuli śnieżnej”.

Do liczebności próby badawczej można by mieć tylko jedną uwagę, że ośmiu respondentów w badaniach jakościowych na potrzeby dysertacji doktorskiej, to zbyt mało. Doktorantka jednak nie miała na to wpływu, bowiem wyjaśniła bariery, na jakie natknęła się prowadząc badania. Wynikały one w dużej mierze ze specyfiki kultury romskiej. Dobrze, że

doktorantka nie zraziła się tymi barierami i przemierzając Polskę wzdłuż i wszerz na spotkania z respondentami dokończyła proces badawczy, a promotor będąc świadomy zaistniałych barier wspierał jej starania badawcze. Wielką szkodą byłoby zaprzepaszczenie realizacji badań tak potrzebnego zagadnienia związanego w przybliżaniem prawdy o romskiej kulturze, zdobywanej drogą badań naukowych. Ponieważ trudno jednak na podstawie zbyt małej próby badawczej charakteryzować badane zagadnienie w szerszej skali, należy potraktować zebrane wyniki badań jako studium przypadku i przyczynek do dalszych badań. Dlatego potrzeba kontynuacji dociekań naukowych na kulturą romską i objęcie badaniami także innych jej aspektów, jawi się jako ciekawe wyzwanie badawcze.

Nieczęsto prace doktorskie poświęcają wiele uwagi warstwie empirycznej. Czasami spotkać można nawet wśród przedstawicieli nauki opinie, że badania empiryczne są mniej ważne lub nawet niepotrzebne, a liczy się tylko odpowiednio bogata treść o charakterze dogmatycznym. Trudno zgodzić się z takim podejściem w pracy badawczej, o ile oczywiście temat pracy daje możliwość przeprowadzenia badań. Badania empiryczne zawsze podnoszą wartość teoretycznego opracowania i łączą teorię z praktyką. Dobrze przeprowadzone badania o charakterze społecznym mogą wykazywać aktualne uwarunkowania społeczne i różnego rodzaju nieprawidłowości w praktyce życia społecznego. Dodać też trzeba, że rzetelne przeprowadzenie i opracowanie badań wymaga dużego wysiłku organizacyjnego, jest pracochłonne, pochłania więc sporo czasu i środków finansowych, dlatego często w dysertacjach doktorskich nie zawsze możliwy jest dobór reprezentatywnej próby badawczej. Solidnie wykonana praca w obszarze badań empirycznych z podjętego w pracy tematu powinna zawierać odpowiednie zaprojektowanie konceptualizacji badań, ich umiejętne przeprowadzenie, analizę wyników badań w celu weryfikacji postawionych hipotezy oraz wyciągnięcie wniosków, co doktorantka zrealizowała.

Zastosowanie przez doktorantkę w recenzowanej dysertacji metod i technik badawczych wraz z narzędziem kwestionariusza wywiadu uznać należy za wystarczające do zbadania i przedstawienia problematyki wskazanej w tytule rozprawy i wyciągnięcia prawidłowych ocen oraz wniosków.

Rozdział VI. pt.: „Socjologiczny portret „postępowej” Romni w świetle badań”, poświęcony analizie materiałów zebranych w wywiadach składa się z pięciu następujących podrozdziałów: 1. Czynniki kształtujące tożsamość kobiety romskiej 2. Obszary kobiecej aktywności 3. Nowe wzory osobowe i role społeczne 4. Droga ku spełnieniu 5. Koszty ponoszone przez nowoczesne kobiety romskie. Rozdział empiryczny zawiera obszernie fragmenty wypowiedzi respondentów wraz z umiejętną analizą wyników badań ankietowych,

zrealizowanych przez Doktorantkę w ramach spotkań na przestrzeni dwóch i pół lat, z ośmioma respondentami, w siedmiu miastach rozrzuconych po całej Polsce. Autorka wskazuje w nim przyczyny zmian postaw kobiet romskich wskutek zderzenia kultury romskiej z kulturą polską, podkreśla znaczenie zakresu i charakteru wpływów pozaromskiego otoczenia, uczestnictwa w sferze zawodowej i publicznej oraz obserwacji polskich kobiet.

Pracę zamyka ostatni rozdział VII dysertacji pt.: „Wnioski z badań” (s. 179-184), w którym dokonano typologii portretów kobiety romskiej, wyróżniając kobietę tradycyjną i nowoczesną. Na podstawie autorskich wyników badań scharakteryzowano szczegółowo portrety nowoczesnych kobiet romskich prezentując ich nowe wzory osobowe i role społeczne, za które są ponoszone przez nie koszty społeczne i indywidualne. Podano także czynniki kształtujące tożsamość tradycyjnych i nowoczesnych kobiet romskich, wskazując na obszary ich aktywności.

Rozdział ten kończy podrozdział pod niezbyt fortunnym, w tym miejscu, tytułem „Opinie własne”, w którym doktorantka formułuje ogólne wnioski z badań i prawidłowo odnosi się do postawionych hipotez badawczych. Co prawda nie dokonuje weryfikacji wszystkich ośmiu hipotez, ale formułuje istotne dla omawianego tematu oceny, które stanowią ważny rezultat przeprowadzonych w ramach dysertacji analiz i z całą pewnością zasługują na uwagę.

Bibliografia ujęta na stronach 185-190 zawiera pozycje z piśmiennictwa podzielone na książki, czasopisma i roczniki, akty prawne i wyniki badań. Zwykle nie praktykuje się w dysertacjach tak szczegółowego podziału pozycji źródłowych, ograniczając się zazwyczaj do wyróżnienia poza literaturą naukową, akt prawnych i ewentualne linków w neografii. Budzić zastrzeżenia może budzić użycie potocznego określenia „książki” zamiast „monografie”.

Bibliografia zawierająca łącznie 94 pozycje, nie stanowi zbyt bogatego zestawu źródeł i składa się na nią 72 monografie, 19 czasopism i roczników, jeden akt prawny oraz dwie pozycje z wynikami badań. Najnowsza monografia była wydana w 2019 r. a raport z wynikami badań i podany akt prawny pochodzą z 2022 r. W zestawieniu czasopism nie podano autorów i tytułów artykułów, z których korzystano przy pisaniu dysertacji, poza tym tytuły czasopism powinny być zapisane w cudzysłowie, czcionką bez kursywy. Opis bibliograficzny monografii jest poprawny, chociaż niektórzy uczeni uważają, że po nazwiskach autorów powinno podawać się całe imiona, a nie jedynie inicjały imion. O ile w przypisach podawanie inicjałów imion jest właściwe, o tyle w wykazie literatury rozprawy doktorskiej podanie całych imion byłoby dobrze widziane i dostarczało pełniejszej informacji o autorach.

„Wykaz rycin” zawiera zestawienie 26 rycin wizualizujących historię, kulturę, życie codzienne Romów. Wielka szkoda, że doktorantka nie sięgnęła do socjologii wizualnej,

choćby korzystając z monografii Piotra Sztompki, aby wykorzystać ten ciekawy i bogaty materiał graficzny jako dodatkowe źródło wiedzy, dokonując jego analizy według techniki wizualizacji. W rozdziale metodologicznym mogłaby wówczas wykazać triangulację technik badawczych.

W „Aneksie” zamieszczono 24 pytania pomocnicze do wywiadów z kobietami romskimi.

Oceniając merytoryczną stronę niniejszej dysertacji należy podkreślić jej wartość poznawczą, aplikacyjną, praktyczną i innowacyjną. Zawiera ona cenne rozważania w zakresie zderzenia tradycyjnego i współczesnego stylu życia kobiet romskich w świetle przemian kulturowych, stanowiące inspirację dla innych badaczy i pasjonatów kultury romskiej. Za ten wkład w rozwój zainteresowań Romami w Polsce wypada wyrazić słowa uznania dla Pani magister.

W dysertacji natomiast faktycznie brakuje części teoretycznej, chociaż autorka tak określa cztery pierwsze rozdziały. Jednak rozważania w nich zawarte stanowią idiograficzny opis, wyjaśnianie i interpretację konkretnych faktów jednostkowych. Brakuje w dysertacji, moim zdaniem, pogłębionego kontekstu teoretycznego. Tego typu odniesienia byłyby właściwym dopełnieniem poszczególnych sekwencji opisu historii i kultury romskiej, a tym samym oczekiwaniem zwieńczeniem poszczególnych wątków w procesie weryfikacji hipotez badawczych. Można jednocześnie zauważyć brak odniesień teoretycznych do używanych w rozprawie pojęć socjologicznych jak na przykład, naród, lud, etniczność, kultura, tradycja, obyczaje, role społeczne. Podbudowa teoretyczna w pracach o charakterze empirycznym jest niezbędna, ponieważ nie tylko wyjaśnia używane w badaniach kategorie naukowe, ale stanowi inspirację do stawiania pytań badawczych i hipotez badawczych, których weryfikacja potwierdza istniejące teorie, modyfikuje je, lub może prowadzić do ich podważania. Ponadto należałoby odnieść ten przebadany i omówiony ciekawy aspekt społeczny przemian kultury romskiej, na przykładzie ról kobiecych, do zagadnień z dziedziny socjologii kultury.

Pod względem warsztatowym oraz językowym rozprawa doktorska zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka wykazała odpowiednią staranność pisarską. W dysertacjach spotyka się najczęściej formę zapisu bezosobowego, a Doktorantka stosuje pierwszą osobę liczby pojedynczej. Należy stwierdzić, iż potrafi pracować z tekstem, poprawnie zamieszcza przypisy, umiejętnie posługuje się językiem polskim, tak więc pod względem formalnym dysertacja nie budzi zastrzeżeń.

Wypracowane przez Doktorantkę oceny i wnioski stanowią wartościowy głos w dyskusji nad koniecznością nowego podejścia do kultury romskiej, kształtowania polityki społecznej kierowanej do mniejszości społecznej Romów, a także do prawodawstwa regulującego ich życie społeczne.

Zdobyta i przybliżona przez Doktorantkę odpowiednią wiedzę na temat specyfiki życia społecznego Romów zarówno w perspektywie historycznej jak i współczesnej należy wykorzystać w ramach popularyzacji nauki. Będzie to przydatne w celu przełamywania stereotypów przedstawiających Romów w złym świetle. Dlatego przyszłe publikacje, sporządzone z materiałów zebranych w dysertacji, w czasopiśmie publicystycznych, pismach regionalnych i lokalnych wydawanych w środowiskach gdzie żyją Romowie, będą dostępne dla czytelników i pozwolą im na zrozumienie i umiejscowienie specyficznych zachowań Romów w kontekście społecznym ich kultury.

Doktorantka w swojej dysertacji poddała rzetelnej analizie zagadnienia związane z historią Romów ze zwróceniem szczególnej uwagi na determinanty ich przybycia do Europy, kobiety w życiu rodzinnym, zawodowym i publicznym. Na podstawie własnych badań terenowych scharakteryzowała zmianę sposobu pełnienia ról społecznych przez współczesne kobiety romskie. Uwzględniła analizę przyczyn, motywacje i postawy współczesnych kobiet romskich w świetle wyników autorskich badań zrealizowanych w kontekście społecznym, kulturowym i religijnym. Oceniając zasadność przesłanek podjęcia przez Doktorantkę analizowanej problematyki, można je uznać za zrozumiałe i wystarczające.

Konkludując, należy stwierdzić, że ogólna ocena przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej jest pozytywna.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska Pani magister Ewy Szczygielskiej spełnia wymogi zawarte w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669 ze zm.) i stanowi podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk socjologicznych.

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani magister Ewy Szczygielskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Krystyna Leśniak-Moczuk